

PLÁN ČINNOSTI NA ROK 2010

Úvod

Část 1 – Výzkumná, badatelská, vzdělávací a ediční činnost

Část 2 – Ekonomika, provoz a digitalizace

Část 3 – Personální obsazení

Úvod

Ústav pro studium totalitních režimů bude v roce 2010 plnit své povinnosti vycházející z § 4 zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů, za ztížených podmínek. Dopad finanční a hospodářské krize se pochopitelně nevyhnul ani kapitole státního rozpočtu č. 355. Z objektivních důvodů, kvůli omezení finančních zdrojů včetně snížení počtu pracovních míst, je nutné práci na některých projektech omezit.

Návrh plánu činnosti pro rok 2010 je strukturován na základě požadavku Rady Ústavu z předchozího roku a skládá se ze dvou hlavních částí: I. Výzkumná, badatelská, vzdělávací a ediční činnost a II. Ekonomika, provoz a digitalizace.

V rámci možností bude Ústav rozvíjet spolupráci na mezinárodním poli, zejména naváže na úspěšnou prezentaci projektu Platforma evropské paměti a svědomí. V průběhu mezinárodní konference *Zločiny komunistických režimů* bude předložen k projednání návrh statutu této platformy.

V souladu se střednědobou koncepcí badatelské činnosti Ústavu projednanou Vědeckou radou Ústavu a předloženou Radě Ústavu bude Odbor zkoumání totalitních režimů pokračovat v těchto prioritních badatelských a dokumentačních projektech:

1. Dějiny protikomunistického odboje a odporu
2. Organizační vývoj a personální obsazení politických a bezpečnostních struktur 1938–1990
3. Dokumentace politické perzekuce a represe 1938–1989

I nadále bude Ústav při realizaci těchto prioritních projektů úzce spolupracovat zejména s Archivem bezpečnostních složek, který je nejbližším přirozeným a klíčovým partnerem, bez něhož by jejich realizace byla nemožná.

S ohledem na množství finančních prostředků se poměrně sníží počet nově organizovaných výstav. Stejně jako v dalších oblastech činnosti zvýší Ústav úsilí při hledání partnerských organizací, respektive doplňkových finančních zdrojů. Takto můžeme participovat například na výstavě o ztracené tváři Šumavy. Pracovníci Ústavu se pochopitelně aktivně zúčastní festivalu Mene Tekel.

V podstatě bez omezení budou pokračovat vzdělávací projekty, zaměřené jak na učitele, tak přímo na žáky a studenty základních a středních škol. Výraznou výhodou je možnost realizovat semináře v budově Ústavu a prezentovat metodické materiály či pomůcky na webové stránce Ústavu.

Badatelské výsledky střednědobých i krátkodobých projektů a rozvoj mezinárodní spolupráce budou představeny odborné veřejnosti na jedné mezinárodní konferenci v únoru a druhé konferenci domácí v květnu 2010. Nedostatek potřebných finančních prostředků se zřejmě nejvíce projeví právě na činnosti a službách souvisejících s organizací těchto akcí.

Vzhledem k tomu, že v průběhu roku již nebude taková frekvence výrazných výročí jako v předchozích letech, zaměříme se na konání malonákladových seminářů a odborných diskusí včetně těch, které se z časových a organizačních důvodů ještě nepodařilo zorganizovat, zaměřených i na metodickou činnost a práci s archivními materiály Archivu bezpečnostních složek.

V kontextu nového edičního systému (ediční rady) bude v roce 2010 i nadále vydávána čtvrtletní revue *Paměť a dějiny*, stejně jako odborná periodika *Securitas Imperii* a *Sborník Archivu bezpečnostních složek*. Z finančních důvodů pravděpodobně nebude možné vydat další číslo *Behind the Iron Curtain* v anglickém jazyce.

Jako nejúčinnější a finančně relativně méně náročná bude prezentace výsledků činnosti na webové stránce Ústavu. I nadále budou rozšiřovány speciální webové stránky k rokům 1968, 1969 a 1989. Ústav bude s Archivem pokračovat na projektu pilotní podoby elektronického archivu, v jehož rámci budou posléze zpřístupňovány digitalizované archivní materiály dálkovým způsobem. Rozvíjen bude informační systém Ústavu a pokračováno v převodu dokumentů do elektronické podoby. Nadále bude probíhat průběžná validace datových souborů komunistických bezpečnostních složek.

V oblasti mezinárodní spolupráce Ústav bude i nadále úspěšně spolupracovat s partnerskými institucemi, zejména s Ústavem národní paměti v Polsku, s Ústavem paměti národa a Historickým ústavem SAV na Slovensku, s Historickým archivem (Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) v Maďarsku a s Úřadem spolkové zmocněnkyně (Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR) v Německu, Ústavem pro vyšetřování komunistických zločinů (Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România) a Národní radou pro studium dokumentů Securitate (Consiliul Național Pentru Studierea Arhivelor Securității – C.N.S.A.S.) v Rumunsku a Estonským ústavem historické paměti (Sihtasutus Eesti Mälu Instituut). Dohody o spolupráci budou podepsány s dalšími partnery ze Slovinska a zřejmě i z Pobaltí.

Ústav i Archiv budou pokračovat v naplňování dohody o spolupráci s U. S. Memorial Holocaust Museum, stejně jako s Woodrow Wilson International Center for Scholars, z Washingtonu, D. C. Předpokládáme i formalizování spolupráce při zkoumání sovětských a československých archivních fondů s Hoover Institution Archives, Stanford, CA, U.S.A.

Návrh plánu činnosti na rok 2010 je zejména v oblasti ediční formulován v obecné poloze, aby bylo možno operativně reagovat a průběžně publikovat dokončené projekty s partnerskými institucemi a nakladatelstvími. Ústav je bez ohledu na dopady krize připraven zajistit plnění svých základních povinností. Preventivně se bude připravovat i na možné další prohloubení dopadů krize, která by měla v průběhu příštího roku kulminovat.

Část 1 – Výzkumná, badatelská, vzdělávací a ediční činnost

- I. PRIORITYNÍ BADATELSKÉ A DOKUMENTAČNÍ PROJEKTY**
- II. VZDĚLÁVACÍ PROJEKTY**
- III. VÝSTAVNÍ ČINNOST**
- IV. KONFERENCE A SEMINÁŘE**
- V. PUBLIKAČNÍ ČINNOST**
- VI. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE**

Koncepce badatelské činnosti Ústavu vychází především z úkolů stanovených zákonem 181/2007 Sb.:

- **zkoumání a nestranné hodnocení doby nesvobody a komunistické totalitní moci**
- **zkoumání antidemokratické a zločinné činnosti orgánů státu, zejména jeho bezpečnostních složek**
- **zkoumání zločinné činnosti Komunistické strany Československa i organizací založených na její ideologii**
- **analýza příčin a způsobu likvidace demokratického režimu**
- **dokumentace nacistických a komunistických zločinů**
- **dokumentace účasti osob na podpoře a odporu proti komunistické totalitní moci doma i v zahraničí**
- **zveřejňování informací, vydávání a šíření publikací**
- **pořádání výstav, seminářů, odborných konferencí a diskusí.**

Zkoumání je zaměřeno na dobu nesvobody (30. září 1938 – 4. květen 1945) a období komunistické totalitní moci (25. únor 1948 – 29. prosinec 1989 a doba předcházející, v níž probíhaly děje týkající se příprav k totalitnímu uchopení moci KSČ).

Garantem výzkumné, badatelské, dokumentační a vzdělávací činnosti je Odbor zkoumání totalitních režimů. Mezi jeho prioritní dlouhodobé záměry v první řadě patří dokumentovat a analyzovat formy a činnost represivního mocenského aparátu, na druhé straně studovat rozsah perzekuce orgánů státu, tedy dokumentovat zločiny obou totalitních režimů. Toto téma zahrnuje i deformace, které totalitní systémy způsobily v celospolečenském měřítku. Významným dlouhodobým záměrem je zpracování problematiky domácího a zahraničního odboje a odporu proti oběma totalitám, zvláště pak pro období komunismu. V tomto případě se jedná o téma, které vyžaduje základní badatelský výzkum.

Dalším dlouhodobým záměrem odboru je dokumentovat a analyzovat začlenění totalitních systémů do mezinárodních struktur, provést typologizaci českého nacismu a komunismu v evropských souvislostech, sledovat a specifikovat propojení s mocenskými řídicími centry.

Badatelský výzkum je založen na rozsáhlém zkoumání archivních fondů, zejména bezpečnostních složek, mnohdy teprve nyní zpřístupněných (zpravodajské služby). Vzhledem k tomu, že se jedná v mnoha případech o základní výzkum, využívá se při tom metod založených na analýze a kritice pramenů, provádí se komparativní výzkum a analýzy vzájemných propojení mezi komunistickými stranami, vládami a zvláště pak bezpečnostními složkami, včetně závislosti na sovětském mocenském centru. Odbor pracuje současnými metodami zkoumání, které využívají digitální databáze (prosopografické studie) a pochopitelně orální historie. Výsledky zkoumání pak mohou sloužit k vědeckým výstupům na rozhraní dalších humanitních oborů: práva, filozofie, psychologie, politologie, etnologie, umění atd.

Výstupy jsou realizovány v závislosti na míře zpracování dané tematiky formou edic dokumentů, materiálových studií, monografií či přehledových slovníkových biografií. Další možností výstupů z projektů odboru představují webové prezentace, přednášky, výstavy, účast na konferencích, studie v odborných časopisech, a to nejen v české, ale i v anglické verzi.

Odborná produkce zaměstnanců odboru je pravidelně prezentována ve čtvrtletníku Paměť a dějiny a sborníku Securitas Imperii. Zaměstnanci Ústavu se podílejí i na publikačních projektech Archivu bezpečnostních složek (Sborník Archivu bezpečnostních složek).

Odbor zkoumání totalitních režimů ÚSTR již spolupracuje s odbornými domácími a zahraničními institucemi v rámci svých aktivit a projektů. V roce 2010 hodlá navázanou spolupráci ještě rozšířit a prohloubit.

Vlastní výzkum Odboru zkoumání totalitních režimů je prováděn formou střednědobých badatelských a dokumentačních projektů, u kterých je optimální časový prostor pro naplnění cílů v rozmezí 3 až 5 let.

A. Období nesvobody 1939–1945

Projekty zahrnují především výzkum dosud méně badatelsky zpracovaných oblastí a sociálních skupin, jako jsou například šlechta, církev nebo nepříliš známé aspekty odboje a perzekuce vojska. Vychází přitom ze studia archivních materiálů Archivu bezpečnostních složek, Národního archivu, Vojenského ústředního archivu, oblastních a okresních archivů, ze spolupráce s domácími (Vojenský historický ústav Praha, Památník Terežín apod.) i zahraničními institucemi (berlínským památníkem Die Gedenkstätte Deutscher Widerstand, Bundesarchiv Berlin, Public Record Office v londýnské Kew Garden apod.).

K prvním dílčím projektům náleží již zahájená dokumentace popravených

Čechoslováků v době 2. světové války v Berlíně-Plötzensee.

V případě badatelského záměru týkajícího se šlechty došlo v roce 2009 k rozšíření jeho časového vymezení i o periodu komunistické totalitní moci. Zpracováváný projekt se jmenuje *Šlechta českých zemí v konfrontaci s dvěma totalitními režimy 20. století (1938–1989)*. Součástí projektu je příprava středoevropské konference na dané téma. Hlavním cílem je vydání monografie, jež by na základě zevrubného studia poskytla plastický obraz o postavení, roli a osudech šlechty na pozadí dějin české společnosti 20. století (s akcentem na nacismus a komunismus).

Střednědobé projekty v rámci zkoumání období nesvobody:

Německé bezpečnostní a represivní složky

Čekoslovenští odbojári popravení za 2. světové války v Plötzensee

Katani a jejich oběti

Šlechta českých zemí v konfrontaci s dvěma totalitními režimy 20. století (1938–1989)

Křesťané v protinacistickém odboji

B. Období komunistické totality 1948–1989

Výzkum totalitní komunistické moci se zaměřuje na poznání systému a struktury mocenského aparátu v letech 1948–1989. Týká se především tří důležitých oblastí:

- aparátu Komunistické strany Československa
- represivních složek totalitních systémů
- odboje a odporu proti totalitní moci (3. odboj).

Vzhledem k neuspořádanosti systematických a přehledových prací v české odborné literatuře zabývající se komunistickou totalitní mocí zde probíhá základní výzkum, který se soustřeďuje na dohledání, systematické zpracování a vzájemnou konfrontaci archivních materiálů. Jedná se o analýzu archivních fondů z Archivu bezpečnostních složek, Národního archivu, Archivu Národního muzea, Vojenského ústředního archivu, Archivu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, dále pak státních oblastních a okresních archivů. Při výzkumu je kladen značný důraz na metodologické zpracování předmětných archiválií, na přísnou a důslednou kritiku pramene, jejich vzájemnou konfrontaci a analýzu, včetně rozhovorů s pamětníky popsanych událostí.

Výstupem dlouhodobých projektů jsou nejdříve webové prezentace, posléze biografická zpracování (slovníky), dílčí studie (odborná platforma Ústavu) a přehledové monografie zaměřené na dílčí i celkové pojetí vymezeného projektu. Odbor považuje za důležité iniciovat v těchto oblastech odbornou diskusi, která se odehrává rovněž ve formě seminářů či konferencí (včetně vzájemné komparace se situací v zahraničí).

V případě dlouhodobého projektu *Aparát Komunistické strany Československa* se výzkum zaměřuje na analýzu řízení, organizaci, personální složení struktur, poznání systémového fungování mocenského aparátu a propojení s mezinárodním komunistickým hnutím. Využívá především archivních materiálů Archivu bezpečnostních složek, Archivu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a Národního archivu. Projekt sleduje především dvě hlavní oblasti: zasazení čs. komunismu do mezinárodních souvislostí a přípravu biografického slovníku vedoucích funkcionářů KSČ v letech 1921–1989 (340 hesel).

V projektu *Represivní složky totalitního systému* je předmětem zájmu výzkum řízení, organizace, personálního obsazení, součinnostní koordinace s dalšími útvary, zpravodajské činnosti, podíl na represi občanů apod. V širším aspektu výzkum zahrnuje Státní bezpečnost, Pohraniční stráž, ČSLA, Lidové milice a justici. Využívá především archivních materiálů Archivu bezpečnostních složek, Národního archivu a oblastních a okresních archivů. Projekt směřuje k vytvoření základní informační příručky – biografického slovníku vedení ministerstva vnitra (národní bezpečnosti) ČS(S)R v letech 1948–1989 (zahrnujícího přes 50 jmen ministrů a jejich náměstků), dále na přiblížení represe v období srpen 1968 až srpen 1969 organizací několika seminářů na půdě Ústavu či výstavních projektů.

Projekt *Odboj a odpor proti komunistické moci (3. odboj)* se zaměřuje na konkrétní formy odbojové aktivity, sledování dobově závažných případů (na jejichž konci jsou hrdelní či vysoké tresty odnětí svobody) a důsledky perzekuce a rehabilitace obětí. Využívá především archivních materiálů Archivu bezpečnostních složek, Národního archivu, Vojenského ústředního archivu a oblastních a okresních archivů. Základní výzkum aspektu třetího protikomunistického odboje v Československu probíhá za účasti externích spolupracovníků při pravidelných seminářích na půdě Ústavu. Skupina třetího odboje zahájila diskusi a představila své výsledky na mezinárodní konferenci v dubnu 2009. Výstupem projektu bude *Slovník třetího odboje*, *Čítanka třetího odboje* a *Dějiny třetího odboje*.

Střednědobé badatelské a dokumentační projekty zaměřené na komunistickou totalitní moc:

Vývoj a organizační struktura Komunistické strany Československa

Bezpečnostní aparát ministerstva vnitra

Dokumentace vývoje státněbezpečnostních složek

Dokumentace vývoje zpravodajských služeb

Dokumentace vývoje Pohraniční a Vnitřní stráže

Agenturně-operativní činnost bezpečnostních složek

Třídní justice 1948–1960

Vězeňství v českých zemích 1938–1989

Dějiny protikomunistického odboje a odporu

Perzekuce a represe v období komunistického totalitního režimu

Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989

Dokumentace usmrcení osob na státní hranici 1948–1989

Dokumentace usmrcení osob ve vězeňských zařízeních 1948–1989

Kolektivizace zemědělství, perzekuce sedláků a jejich rodin

Elektronická mapa bezpráví

Pražské jaro a okupace Československa v letech 1968–1989

Paměť a dějiny totalitních režimů (orální historie)

Historie českého undergroundu

C. Vzdělávací aktivity

Cílem projektu vzdělávání je nabídnout široké školské, odborné i laické veřejnosti didakticky hodnotné podněty pro poznání a pochopení nedávných českých dějin. Metodika projektu čerpá ze současných pedagogických postupů a využívá k tomu moderní technologie zpřístupňující látku moderních českých dějin současné mediální generaci. Skupina vzdělávání v této oblasti realizuje ediční řadu vzdělávacích DVD, využívajících možností filmového materiálu, vytváří webové učebnice a připravuje školní projekty. Didaktické materiály a podpůrné podněty pro výuku jsou poskytovány také on-line. Skupina připraví komunitní fórum pro učitele. Fórum bude sloužit k výměně zkušeností a materiálů pro školskou veřejnost.

Druhou úrovní činnosti je široká nabídka seminářů pro učitele. Tematická seminářová řada přináší množství konkrétních podnětů pro výuku a zároveň je živým prostorem pro diskusi o problematice výuky moderních dějin. V oblasti vysokého školství skupina

spolupracuje jak s pedagogickými fakultami, tak s tematicky blízkými studijními programy (historie, bezpečnostní studia apod.). Vysokoškolským studentům nabízí Ústav také program stáží, který obsahuje odborné konzultace projektů a textů diplomových prací.

Vzdělávací činnost se odehrává rovněž přímo, prostřednictvím besed, přednášek a komentovaných školních projekcí. Koordinace a metodika školních projektů, například v rámci série *Malé a velké příběhy dějin*, je však těžištěm spolupráce se školními institucemi.

Skupina vzdělávání, která v Ústavu realizuje vzdělávací činnost, spolupracuje s řadou vzdělávacích a odborných institucí a účastní se odborné i širší veřejné diskuse o vzdělávání v oblasti doby totality a doby nesvobody.

Dlouhodobý záměr je realizován formou střednědobých projektů:

Školní edice DVD *Konec normalizace a rok 1989*

Letní semináře pro učitele

Kurzy pro učitele a žáky: metodika a vybrané problémy moderních dějin

Příprava metodických pomůcek pro školy

Semináře pro veřejnost

Soutěž diplomových prací

I. PRIORITNÍ BADATELSKÉ A DOKUMENTAČNÍ PROJEKTY

1. Dějiny protikomunistického odboje a odporu

Garant: Doc. PhDr. Václav Veber, CSc.

Spolupracovníci: Mgr. Martin Tichý, PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D., Mgr. Martin Jindra (ÚSTR), Mgr. Antonín Slaviček, Mgr. Světlana Ptáčnicková, Mgr. Pavel Ptáčník, Mgr. Petr Dvořáček (ABS), Kateřina Joklová, Markéta Chalupová, Mgr. Marie Bočková (externisté)

Doba realizace: 2008–2012

Cílem první fáze střednědobého projektu *Dějiny protikomunistického odboje a odporu* je vytvořit přehlednou chronologii odboje a odporu na začátku komunistického totalitního režimu, v letech 1948–1960. Jeho ambicí je zpracovat základní informace o celé šíři domácího i zahraničního protikomunistického odboje, jeho osobnostech, formách činnosti i vlivu ve společnosti. S ohledem na dosavadní úroveň zpracování tématu je koncepce projektu postavena na základním archivním výzkumu, využití všech dostupných pramenů, literatury, datových souborů a samozřejmě výpovědí pamětníků (oral history). Hlavním výstupem bude typologizace různých forem odboje a odporu na území Čech, Moravy a Slezska.

Projekt bude realizován ve více rovinách: v knižních publikacích, odborných výstupech v periodické produkci Ústavu, edicích dokumentů, na konferencích, ve formě webové prezentace, zachycování vzpomínek pamětníků, na výstavách, formou mediálních výstupů, v publikacích encyklopedického charakteru. Projekt je koncipován jako příprava na případné schválení senátního návrhu zákona o účastnících protikomunistického odboje a odporu proti komunismu.

2. Organizační vývoj a personální obsazení politických a bezpečnostních struktur (1938–1990)

Koordinátoři: PhDr. Jan Kalous, Mgr. Peter Rendek (ÚSTR), PhDr. Ladislav Bukovszky (ABS)

Doba realizace: 2009–2012

Nezbytnou potřebou pro badatelskou i publikační činnost Ústavu a úřední činnost Archivu bezpečnostních složek je podrobný výzkum organizačního vývoje politických a bezpečnostních struktur vytvořených za účelem podpory totalitních ideologií a zároveň

rekonstrukce jejich personálního a funkčního obsazení. Projekt je významný i s ohledem na mezinárodní spolupráci s partnerskými institucemi a rekonstrukci internacionálního nomenklaturně čekistického aparátu řízeného Sovětským svazem.

2.1. Dokumentace vývoje státněbezpečnostních složek

Garanti: PhDr. Jan Kalous, Mgr. Milan Bárta

Spolupracovníci: Mgr. Lukáš Cvrček, Mgr. Jerguš Sivoš, Mgr. Vítězslav Sommer, PhDr. Rudolf Vévoda (ÚSTR), Mgr. Petr Dvořáček, Petr Zeman, Mgr. Světlana Ptáčnicková, Mgr. Pavel Ptáčník, Mgr. Antonín Slavíček (ABS)

Doba realizace: 2008–2013

Cílem projektu je rekonstrukce organizačního vývoje kontrarozvědných útvarů Státní bezpečnosti a personálního obsazení vedoucích funkcí (vedoucí odborů, náčelníci správ). V první fázi je projekt zaměřen na služební kariéry nejvyšších představitelů ministerstva vnitra a národní bezpečnosti. Primárním výstupem je kontinuálně rozšiřovaná webová prezentace (<http://www.ustrcr.cz/cs/bezpecnostni-aparat-mv>). V roce 2009 byl hlavním výstupem *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra*. V roce 2010 se projekt zaměří na profesní biografie náčelníků správ, odborů a oddělení jednotlivých organizačních složek ministerstva vnitra a Státní bezpečnosti. Výstupem bude opět biografický slovník náčelníků správ MV (SNB) v letech 1948–1989 s vydáním v roce 2013. Zároveň bude zahájen archivní výzkum směrnic, rozkazů a nařízení pro přijímání příslušníků SNB v letech 1948–1989, výstupem výzkumu by byla edice dokumentů v roce 2012.

2.2. Dokumentace vývoje zpravodajských služeb (I. správa a ZS GŠ)

Garant: Mgr. Martin Slávik

Spolupracovníci: Radek Schovánek, Mgr. Ivana Koutská, Mgr. Patrik Košický, Mgr. Michal Miklovič

Doba realizace: 2009–2014

Převzetím podstatné části operativní dokumentace I. správy SNB a zpravodajské správy Generálního štábu ČSLA Archivem bezpečnostních složek byla otevřena cesta k podrobnému poznání organizačního vývoje a personálního složení rozvědného aparátu komunistických ministerstev vnitra a národní obrany. V roce 2010 bude projekt zaměřen na zpracování personálního obsazení centrálních útvarů

zpravodajských služeb. Jedním z cílů projektu budou odborné výstupy v rámci Ústavu, na konferencích a seminářích. Informace o nejdůležitějších rezidenturách budou publikovány formou webové prezentace.

2.3. Dokumentace vývoje Pohraniční a Vnitřní stráže

Garant: Mgr. Lubomír Morbacher

Spolupracovník: Miroslav Lehký

Doba realizace: 2009–2013

Ve spolupráci s Archivem bezpečnostních složek je nezbytné prezentovat vývoj, personálie a represivní činnost Pohraniční (Vnitřní) stráže jako nezastupitelné složky ochraňující komunistický totalitní režim. Důležitá bude zejména komparace jejího působení v českých zemích a na Slovensku. Kromě odborných výstupů v periodickém i neperiodickém tisku budou výsledky rekonstrukce funkčního složení prezentovány na webu.

2.4. Agenturně-operativní činnost bezpečnostních složek

Koordinátoři: PhDr. Pavel Žáček (ÚSTR), PhDr. Ladislav Bukovszky (ABS)

Doba realizace: 2009–2011

V rámci projektu bude ve spolupráci s Archivem bezpečnostních složek a případně také se zahraničními partnery zkoumán systém agenturně-operativní činnosti nacistických a komunistických bezpečnostních složek (Gestapo, Sicherheitsdienst, Abwehr, Státní bezpečnost, Veřejná bezpečnost, Sbor nápravné výchovy, Pohraniční stráž apod.). V roce 2010 bude pozornost soustředěna na komparaci organizace bezpečnostních složek během 2. světové války a v etapě po skončení 2. světové války (do února 1948), včetně důležitého dobového kontextu. Prezentace výsledků tohoto výzkumu umožní kvalitativně vyšší formu diskuse o bezpečnostních složkách totalitních režimů a důsledcích jejich činnosti v různých etapách jejich vývoje.

2.5. Dokumentace personálního obsazení aparátu KSČ 1921–1989

Garanti: Mgr. Lukáš Cvrček, Mgr. Vítězslav Sommer

Spolupracovníci: Mgr. Milan Bárta, PhDr. Rudolf Vévoda, Mgr. Petr Kopal, PhDr. Jan Kalous

Doba realizace: 2008–2013

Historický výzkum je zaměřen jak na teoretické a ideologické stránky komunismu, tak na zkoumání jeho politické praxe a širších společenských dopadů. Základ projektu tvoří dva úzce související tematické okruhy. První se zaměří na výzkum ideologické stránky komunismu a druhý na oblast politické praxe.

I nadále bude doplňována webová prezentace (<http://www.ustrcr.cz/cs/vyvoj-a-organizacni-struktura-ksc>). Důležitým úkolem je personální zmapování aparátu Komunistické strany Československa. Hlavním výstupem bude biografický slovník vedoucích představitelů KSČ 1921–1989, v jehož rámci budou zachyceny osudy významných komunistických činitelů. Stanovený termín předání edičnímu oddělení je konec roku 2010. Poté se výzkum zaměří na regionální struktury KSČ v letech 1945–1989.

2.5a Komunismus mezi utopií a každodenností

Garant: Mgr. Vítězslav Sommer

Doba realizace: 2010–2013

Náplní dlouhodobého badatelského projektu je výzkum komunismu z hlediska proměn dobového myšlení. Cílem je zkoumat představy o komunismu v dlouhém časovém období před i po roce 1948. Projekt se nehodlá orientovat pouze na intelektuály či umělce, ale zejména na myšlenkový svět obyčejného člověka. První fáze projektu se bude zaměřovat na případové studie k jednotlivým vybraným tématům za využití co nejpestřejší pramenné základny.

2.5b Jozef Lenárt – biografie

Garant: Mgr. Lukáš Cvrček

Spolupracovník: Richard Pavlovič

Doba realizace: 2010–2013

Cílem tohoto střednědobého projektu je připravit k vydání biografickou publikaci věnovanou vrcholnému komunistickému a československému státnímu funkcionáři Jozefu Lenártovi. V knize s plánovaným rozsahem 300 rukopisných stran by mělo být zachyceno jeho mládí, odbojová činnost v průběhu druhé světové války, profesní a politická kariéra i náhled do soukromého života.

3. Dokumentace politické perzekuce a represe 1938–1989

Jednotlivé projekty jsou zaměřeny na odborné zpracování dopadů represivní činnosti

bezpečnostního aparátu v období nacistického a komunistického totalitního režimu, typologii jednotlivých forem represe, justičních vražd, poprav, mučení, úmrtí ve vyšetřovací vazbě a vězeňských zařízeních, provokací s následkem smrti, úmrtí na hranicích atp.

3.1. Perzekuce a represe v období komunistického totalitního režimu

3.1.1. Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989

Garant: Mgr. Petr Mallota

Spolupracovníci: Mgr. Václav Ruml, PhDr. Markéta Doležalová, Mgr. Juraj Kalina (ÚSTR), Mgr. Vladimír Palko (ÚPN)

Doba realizace: 2008–2010

Projekt je zaměřen na výzkum životních osudů osob popravených z politických důvodů. Jejich osudy jsou průběžně zveřejňovány formou webové prezentace (<http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-popravenych-politicke-duvody-48-89>). Závěrečným výstupem bude souhrnná publikace prezentující osudy všech popravených.

3.1.2. Dokumentace usmrcení osob na státní hranici 1948–1989

Garant: Miroslav Lehký

Spolupracovníci: Bc. Tereza Mašková, Mgr. Lubomír Morbacher (ÚSTR), Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D. (ABS)

Doba realizace: 2008–2011

Projekt je zaměřen na zmapování všech případů násilného úmrtí na hranicích v letech 1948–1989 (místo, čas, příčiny úmrtí, pachatelé). Průběžné výsledky jsou prezentovány na webové stránce: <http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-usmrcenych-statni-hranice>.

3.1.3. Dokumentace usmrcení osob ve vězeňských zařízeních 1948–1989

Garant: PhDr. Markéta Doležalová

Spolupracovník: Mgr. Václav Ruml

Doba realizace: 2008–2011

Projekt se soustřeďuje na zmapování veškerých okolností úmrtí politických vězňů ve vězeňských zařízeních. Výstupem projektu budou statisticky

zpracované informace (příčiny úmrtí, úmrtí za rok...) publikované na webových stránkách Ústavu pro studium totalitních režimů, případně tištěné výstupy v odborných periodikách o zemřelých politických vězňích doplněné fotografiemi a rešeršemi pramenů a literatury. V roce 2010 bude vytvořena databáze, která bude postupně zaplňována daty o jednotlivých případech. Zároveň bude, za spolupráce s externími subjekty publikován dosavadní výsledek výzkumu.

3.1.4. Kolektivizace zemědělství, perzekuce sedláků a jejich rodin

Garant: Mgr. Petr Slinták

Spolupracovník: Mgr. Václav Ruml

Doba realizace: 2008–2012

Projekt je věnován některým aspektům ničení českého venkova a likvidace selského stavu. Průběžné výsledky jsou prezentovány na webové stránce: <http://www.ustrcr.cz/cs/kolektivizace-venkova-v-ceskoslovensku>. V roce 2010 bude projekt zaměřen na dramaturgickou, výzkumnou i praktickou spolupráci na vzdělávacím DVD Kolektivizace v Československu. Za tímto účelem budou pořízeny biografické rozhovory a rešerše literatury.

3.1.5. Elektronická mapa bezpráví

Garant: Mgr. Vojtěch Ripka

Spolupracovník: Mgr. Peter Rendek

Doba realizace: 2009–2013

V rámci projektu bude připravována webová prezentace (mapa) s věcnými, časovými, personálními a místními údaji o perzekuci obětí s následky smrti. V roce 2010 bude na základě předchozích zkušeností, rešerší a jednání naplňováno databázové prostředí, které umožní integraci mapových vrstev a údajů k jednotlivým případům. Prioritně budou do databáze zpracovávány výsledky projektů Ústavu (Usmrcení na státní hranici, Oběti roku 1968-1969 atp.).

3.1.6. Pražské jaro a okupace Československa v letech 1968–1969

Garant: Mgr. Milan Bárta

Spolupracovníci: Mgr. Lukáš Cvrček, PhDr. Jan Kalous

Doba realizace: 2008–2010

V roce 2010 se projekt zaměří na přípravu publikace o obětech okupačních vojsk v roce 1969 a rozšiřování webové prezentace stránek věnovaných událostem v letech 1968 a 1969: <http://www.ustrcr.cz/cs/srpen-1968>. Navazujícím projektem bude dokumentace obětí sovětské okupace do roku 1989.

3.1.7. Historie českého undergroundu

Garant: Bc. František Stárek

Spolupracovníci: PhDr. Martin Machovec, Trevor Hagen (externisté), Mgr. Pavel Ptáčník, Mgr. Pavel Navrátil (ABS)

Doba realizace: 2008–2011

Cílem projektu je zmapování dějin a struktury českého undergroundu. V roce 2009 se pozornost řešitelů soustředila na sběr a analýzu materiálu s důrazem na aktivity undergroundu na venkově. Výstupem je webová prezentace bibliografických informací k českému undergroundu (<http://www.ustrcr.cz/cs/historie-ceskeho-undergroundu>) a zpracování audiovizuálních materiálů pro vzdělávací účely. V roce 2010 se projekt dále zaměří na přípravu publikace *Hnědá kniha undergroundu* a realizaci pravidelných čtvrtletních seminářů věnovaných tomuto tématu.

3.2. Odboj a perzekuce za nacistické okupace

Garant: Mgr. Zdeněk Hazdra

Spolupracovníci: Mgr. Lukáš Vlček, PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D., Stanislava Vodičková, DiS., Jaroslav Čvančara, Mgr. Radka Šustrová, Mgr. Jan Vajskebr

Doba realizace: 2008–2012

3.2.1. Českoslovenští odbojáři popravení za 2. světové války v Plötzensee

Garant: Mgr. Zdeněk Hazdra

Spolupracovníci: Mgr. Lukáš Vlček, PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D., Stanislava Vodičková, DiS., Jaroslav Čvančara

Doba realizace: 2008–2010

Cílem projektu je vytvořit pokud možno úplný přehled československých odbojářů

popravených za druhé světové války v Berlíně-Plötzensee, připravit na podzim roku 2010 výstavu (realizovat se bude v případě, že na ní ÚSTR získá prostředky mimo návrh rozpočtu pro rok 2010) a následný biografický slovník zachycující osudy obětí. Průběžné výsledky jsou prezentovány na webové stránce: <http://www.ustrcr.cz/cs/popraveni-plotzensee>.

3.2.2. Katani a jejich oběti

Garant: Mgr. Zdeněk Hazdra

Spolupracovníci: Mgr. Lukáš Vlček, PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D., Stanislava Vodičková, Dis.

Doba realizace: 2008–2011

Cílem projektu je zachytit vybrané portréty obětí nacistické represe a vykonavatelů této represe. V průběhu roku 2010 bude spuštěna a následně doplňována webová prezentace, která povede k vydání stejnojmenné knihy v roce 2011.

3.2.3. Šlechta českých zemí v konfrontaci s totalitními režimy 20. století (1938–1989)

Garant: Mgr. Zdeněk Hazdra

Spolupracovníci: doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D., doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D. (FF UK Praha)

Doba realizace: 2009–2012

Hlavním cílem projektu je sepsání monografie, jež by na základě zevrubného studia poskytla plastický obraz o postavení, roli a osudech šlechty na pozadí dějin české společnosti 20. století (s akcentem na nacismus a komunismus). Průběžné výsledky budou zveřejňovány formou článků a studií a webové prezentace. V druhé polovině října 2010 proběhne na dané téma ve spolupráci s FF UK Praha středoevropská konference a následně vyjde sborník s jednotlivými příspěvky.

3.2.4. Křesťané v protinacistickém a protikomunistickém odboji

Garanti: Stanislava Vodičková, DiS., PhDr. Rudolf Vévoda

Spolupracovníci: Jaroslav Čvančara, Mgr. Zdeněk Hazdra, Mgr. Lukáš Vlček

Doba realizace: 2009–2012

V roce 2009 byl zahájen další z dílčích projektů, který je součástí mapování odboje a perzekuce československých občanů za druhé světové války a v letech 1945–1989.

Projekt je zaměřen na občany, kteří se hlásili ke křesťanským církvím, především pak na

duchovní římskokatolické církve, Československé církve evangelické, Jednoty bratrské, Jednoty česko-bratrské, Československé církve, pravoslavné církve a členů Akademické Ymky. V roce 2010 bude zahájena webová prezentace, která bude průběžně aktualizována. Dalšími výstupy budou biografické články a studie. Součástí projektu je příprava knižní publikace, jež shrne výsledky výzkumu.

3.2.5. Německé bezpečnostní a represivní složky

Garant: Mgr. Jan Vajskebr

Spolupracovníci: Jaroslav Čvančara, PhDr. Ladislav Kudrna, Ph.D., Mgr. Lukáš Vlček, Radka Šustrová

Doba realizace: 2008–2012

Projekt je zaměřen na výzkum působení bezpečnostních složek nacistického režimu, zejména Gestapa, složek SS, Sicherheitsdienstu, Ordnungspolizei, Abwehru. Průběžné výsledky budou publikovány formou článků, studií a edicí. V průběhu roku 2010 by měla vzniknout interaktivní webová mapa a prezentovány medailony představitelů německých bezpečnostních složek operujících na území Protektorátu.

3.3. Vězeňství v českých zemích 1938–1989

Garant: PhDr. Jaroslav Rokoský, Ph.D.

Spolupracovník: Mgr. Světlana Ptáčnicková (ABS)

Doba realizace: 2008–2013

Hlavním cílem projektu je definovat postavení a roli vězeňství v represivních aparátech totalitních režimů na území našeho státu z let 1939–1945 a 1948–1989. Dalším úkolem je vymezení charakteristik českého vězeňství. V roce 2010 bude projekt zaměřen na komparaci vězeňského systému období 1939–1945 s režimem tzv. retribučního soudnictví po skončení 2. světové války a situace po únoru 1948. Na webových stránkách Ústavu (<http://www.ustrcr.cz/cs/vezenstvi-v-ceskych-zemich-1938-1989>) budou v pravidelných periodách zveřejňovány dokumenty vztahující se k vězeňské problematice v širokém slova smyslu, od jednotlivých rozkazů přes vězeňské řády, autentické vzpomínky politických vězňů po rešerše archivních pramenů a literatury apod.

3.4. Třídní justice 1948–1960

Garant: PhDr. Jan Michl, Ph.D.

Doba realizace: 2008–2012

Prioritou projektu je definovat postavení a roli justice v zakladatelském období komunistického režimu v Československu v letech 1948–1952. Dalším úkolem je vymezení charakteristik tzv. třídní justice: co lze označit za jevy, které vycházejí z kořenů a tradic české právní historie, a co jsou věci importované do českého prostředí z cizích zdrojů. Celý projekt je koncipován jako detailně zaměřený archivní výzkum s využitím primárních pramenů především z domácí archivní provenience.

Základním cílem tohoto projektu je především biografický slovník, v němž by čtenář našel základní životopisné a profesní údaje o osobách, které byly členy senátů státních soudů a prokuratur v letech 1948–1952 nebo které se na jejich činnosti podílely. V roce 2010 bude vytvořen a zveřejněn na webové stránce biografický přehled soudců a prokurátorů Státního soudu a prokuratury v období 1948-1952.

3.5. Paměť a dějiny totalitních režimů

Garant: Bc. Adam Hradilek

Spolupracovníci: Štěpán Hlavsa, Přemysl Fialka, Mgr. Petr Slinták, Mgr. Milan Bárta, Mgr. Lukáš Cvrček, Mgr. Vojtěch Ripka, Mgr. Ivana Koutská

Doba realizace: 2008–2012

Pro rok 2010 je hlavním cílem projektu sběr, zpracování a archivace výpovědí přímých svědků důležitých událostí z doby nesvobody a komunistické totalitní moci. Natáčení pamětníků bude realizováno dle stanovených záměrů Ústavu (výzkumný projekt, publikace, výstava, konference, výročí) či aktuální situace (pobyť pamětníka na území ČR, přednáška pamětníka, zdravotní stav pamětníka).

3.6. Represivní prvky v opatřeních sociální politiky

Garant: Mgr. Vojtěch Ripka

Doba realizace: 2010–2012

Projekt se zaměřuje na styčné plochy represivních opatření normalizačního Československa a jeho jednotlivých sociálních politik (politika sociálního zabezpečení, bytová politika, politika zaměstnanosti apod.). Na sociální politiku jako jeden z hlavních legitimizačních prvků normalizačního komunistického panství projekt pohlíží ze zorného úhlu její disciplinační a represivní funkce. Pramenná báze projektu zahrne jak archivní materiály příslušných ministerstev, tak orálněhistorické rozhovory. Metodologicky projekt vychází z německého konceptu Fürsorgensdiktatur, užívaného doposud pouze ve vztahu

k bývalé NDR.

3.7. Nerealizované hromadné politické procesy 1970-1989

Garant: Mgr. Jiří Urban

Doba realizace: 2010–2014

Projekt se zaměřuje na hromadné politické procesy, které státní moc zamýšlela realizovat s představiteli opozičního hnutí v ČSSR v 70. a 80. letech (akce VĚRA v roce 1975, CHARTA 77 v roce 1977 a KAMION v roce 1981). Výzkum se bude věnovat ohlasu represí v kontextu mezinárodního práva a politiky. Výstupem bude webová prezentace.

PŘEHLED BADATELSKÝCH PROJEKTŮ

	Název	Garant	Realizace
1.	Dějiny protikomunistického odboje a odporu	V. Veber	2008–2012
2.	Organizační vývoj a personální obsazení politických a bezpečnostních struktur (1938–1990)	J. Kalous P. Rendek L. Bukovszky M. Bárta V. Ruml M. Slávik L. Morbacher P. Žáček L. Cvrček V. Sommer	2008–2013
3.	Dokumentace politické perzekuce a represe 1938–1989	P. Mallota M. Lehký V. Ripka P. Slinták M. Doležalová Z. Hazdra M. Bárta F. Stárek	2008–2013
3.2	Odboj a perzekuce za nacistické okupace	Z. Hazdra S. Vodičková R. Vévoda J. Vajskebr	
3.3	Vězeňství v českých zemích 1938–1989	J. Rokoský	2008–2013
3.4	Třídní justice 1948–1960	J. Michl	2008–2012
3.5	Paměť a dějiny totalitních režimů	A. Hradilek	
3.6	Represivní prvky v opatřeních sociální politiky	V. Ripka	2010–2012
3.7	Nerealizované hromadné politické procesy 1970–1989	J. Urban	2010–2014

II. VZDĚLÁVACÍ PROJEKTY

1. Vzdělávací projekty zaměřené na odbornou školní veřejnost

Vzdělávací projekty Ústavu zaměřené na odbornou školní veřejnost jsou založeny na strategii zprostředkování výsledků výzkumu včetně pedagogických a interpretačních postupů nepřímo skrze vyučující a odbornou pedagogickou komunitu. Tento postup umožňuje vhodnou formou efektivně prezentovat výsledky badatelských a dokumentačních projektů.

1.1 Školní edice DVD *Kolektivizace v Československu*

Garant: Mgr. Jaroslav Pinkas

Spolupracovníci: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D., Mgr. Václav Ruml, Mgr. Petr Slinták

Doba realizace: 2010

Na základě již získaných zkušeností (DVD k roku 1968 a DVD k pádu komunistických režimů) se připravuje DVD s obsahem mapujícím kolektivizační proces v Československu. Kolektivizace bude uchopena jak na celostátní politické úrovni, tak prostřednictvím mikrohistorické studie spojující propagandistický mediální materiál, archivní prameny a rozhovory s pamětníky. Kromě audiovizuálních ukázek různé provenience (filmy, dokumenty, televizní zpravodajství) bude DVD obsahovat také větší množství archivních materiálů a vybraných vědeckých studií, popř. originální svědectví pamětníků. Projekt navazuje na dlouhodobější výzkum v rámci *Kolektivizace zemědělství, perzekuce sedláků a jejich rodin*.

1.2 Letní seminář pro učitele

Garant: Mgr. Václav Ruml

Spolupracovníci: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D., Mgr. Jaroslav Pinkas, PhDr. Lukáš Lebduška

Doba realizace: 2008–2012

Koncem srpna 2010 proběhne za spolupráce s jinými odbornými institucemi seminář pro učitele společenskovedních předmětů. V jeho koncepci bude zohledněna zkušenost získaná při organizování obou předchozích ročníků. Letní seminář využije výsledků badatelských a dokumentačních projektů Ústavu, včetně zkušeností konkrétních odborných a realizačních pracovníků.

1.3 Kurzy pro pedagogy: metodika a vybrané problémy moderních dějin

Garant: Mgr. Jaroslav Pinkas

Spolupracovníci: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D., Mgr. Václav Ruml, PhDr. Lukáš Lebduška

Doba realizace: 2008–2012

S využitím materiálů shromážděných při přípravě DVD k výuce (o událostech roku 1968, výše zmíněné DVD k normalizaci a roku 1989), metodických materiálů letního semináře a vzdělávacích programů filmového festivalu z roku 2008 budou realizovány jednorázové tematické a metodické semináře pro učitele dějepisu. Kurzy budou vycházet z potřeb škol.

1.4 Příprava metodických pomůcek pro školy

Garant: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.

Spolupracovníci: Mgr. Václav Ruml, Mgr. Jaroslav Pinkas, PhDr. Lukáš Lebduška

Doba realizace: 2008–2012

Příprava edukativních materiálů v audiovizuální a textové formě umožní školské veřejnosti mnohovrstevnatou reflexi totalitních režimů v Československu. Projekt se zaměří především na pomůcky, které lze využít interaktivně k efektivní práci při standardní výuce dějepisu na školách.

2. Školní vzdělávací projekty

Vzdělávací projekty se zaměří přímo na instituce sekundárního stupně (střední školství). Půjde o programy spolupráce na výuce, tedy od nepřímého metodického vedení vzdělávacího programu až po přímou přednáškovou činnost.

2.1. Malé a velké příběhy moderních dějin

Garant: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.

Spolupracovníci: Mgr. Jaroslav Pinkas, Mgr. Václav Ruml, Mgr. Vojtěch Ripka, PhDr. Lukáš Lebduška

Doba realizace: 2008–2012

Podstatou projektu, realizovaného ve spolupráci s o. s. Antikomplex, je vzbudit u studentů zájem o soudobé dějiny formou orální historie reflektující individuální

paměť vlastních příbuzných, především rodičů a prarodičů. Individuální, rodová historie, navíc prostřednictvím aktivního zapojení studentů, dává možnost nahlédnout „velké“ dějiny v konkrétním kontextu, čímž se stávají bližšími a pochopitelnějšími. Zájemci mohou absolvovat základní školení, během kterého se seznámí se strukturou projektu, problematikou orální historie a jejími základními metodami. Výstupy studentských prací budou průběžně zveřejňovány na internetu. Hlavním vstupem Ústavu bude metodické vedení učitelů.

2.2. Školní filmové projekce 1989: pád komunistických režimů ve střední Evropě

Garant: Mgr. Jaroslav Pinkas

Spolupracovník: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.

Doba realizace: 2010

Školní komentované projekce filmového materiálu jsou jednou z účinných metod audiovizuálního sdělení vhodného k seznámení žáků s našimi nejnovějšími dějinami. Projekt využije materiál DVD k roku 1989.

2.3. Samizdat proti totalitě

Koordinátor: Bc. František Stárek

Doba realizace: 2009–2011

Cyklus přednášek *Samizdat proti totalitě* bude vhodnou interaktivní formou seznamovat žáky základních a středních škol s historií samizdatových tiskovin a představí je jako formu svobodné výměny informací pod knutou totalitního režimu. Proběhne ve spolupráci se společností Člověk v tísni.

3. Digitální pamětnický archiv *Paměť národa*

Koordinátor: Michal Šmíd

Doba realizace: 2008–2012

Záměrem partnerů spolupracujících na správě digitálního pamětnického archivu *Paměť národa*, kterými jsou Ústav pro studium totalitních režimů, Český rozhlas a občanské sdružení Post Bellum, je výchova k občanské zodpovědnosti. V roce 2010 bude pokračovat shromažďování výpovědí přímých svědků událostí 20. století z různých evropských zemí a nabídne tak možnost zajímavé komparace mezi jednotlivými příběhy.

Právě tato možnost srovnání individuálních zkušeností z celé Evropy může znamenat významný přínos pro posílení vědomí evropské soudržnosti při zdůraznění tradice boje za svobodu a demokracii, která je pro Evropu charakteristická. Na projektu se podílí celá řada tuzemských i zahraničních institucí. Projekt opakovaně finančně podpořily formou grantu Úřad vlády ČR a Evropská komise a tyto prostředky umožní pokračovat v jeho rozvoji v následujících letech. Projekt získal v roce 2009 ocenění za nejlepší digitální informační zdroj roku 2008. Tento projekt komplementárně doplňuje snahy ÚSTR o digitalizaci písemných archiválií a dokumentů.

3.1 Badatelské sympozium *Společenství evropské paměti*

Koordinátor: Mgr. Barbara Kopecká

Termín: září 2010

Součástí projektu pamětnického digitálního archivu *Paměť národa* bude badatelské sympozium, které má za cíl vytvořit platformu pro diskusi vědců a dalších zájemců věnujících se orální historii a zároveň prezentovat projekt digitálního pamětnického portálu *Paměť národa*, který shromažďuje příběhy pamětníků z mnoha evropských zemí a nabízí možnost komparace mezi jednotlivými příběhy pamětníků a tím i vhled do dějin jednotlivých evropských zemí. Sympozium se bude konat za podmínky, že se na jeho realizaci podaří stejně jako v roce 2009 získat prostředky z Visegrádského fondu.

PŘEHLED VZDĚLÁVACÍCH PROJEKTŮ

	Název	Kompetent	Realizace
1.	Vzdělávací projekty zaměřené na odbornou školní veřejnost		
1.1.	Školní edice DVD <i>Kolektivizace v Československu</i>	J. Pinkas	2009–2010
1.2.	Letní seminář pro učitele	V. Ruml	2008–2012
1.3.	Kurzy pro učitele a žáky: metodika a vybrané problémy moderních dějin	V. Ruml	2008–2012
1.4.	Příprava metodických pomůcek pro školy	K. Činátl	2008–2012
2.	Školní vzdělávací projekty		
2.1.	Malé a velké příběhy moderních dějin	K. Činátl	2008–2012
2.2.	Školní filmové projekce <i>1989: pád komunistických režimů ve střední Evropě</i>	J. Pinkas	2009
2.3	Samizdat proti totalitě	F. Stárek	2009–2011
3.	Digitální pamětnický archiv <i>Paměť národa</i>	M. Šmíd	2008–2012
3.1.	Badatelské sympozium <i>Společenství evropské paměti</i>	B. Kopecká	2010

III. VÝSTAVNÍ ČINNOST

1. Velký bratr tě sleduje

Garanti: Bc. František Stárek, Mgr. Marek Čulen

Spolupořadatel: Muzeum hlavního města Prahy

Místo: Praha, Muzeum hlavního města Prahy

Termín: listopad 2010

Výstava zmapuje a interaktivně předvede metody užívané československými bezpečnostními složkami ke sledování občanů tehdejšího Československa i cizinců pobývajících na jeho území.

2. Popravení Čechoslováci v Berlíně-Plötzensee

Garanti: Mgr. Zdeněk Hazdra, Mgr. Lukáš Vlček

Místo: Praha – Berlín

Termín: listopad 2010

3. Vojenská odbojová skupina Žatec

Garanti: Doc. PhDr. Václav Veber, CSc.

Spolupořadatel: Muzeum Žatec

Místo: Žatec, Muzeum Žatec

Termín: jaro 2010

PŘEHLED PLÁNOVANÝCH VÝSTAV V ROCE 2010

	Název	Garant	Realizace (místo)
1.	Velký bratr tě sleduje	F. Stárek M. Čulen	listopad 2010 (Praha)
2.	Popravení Čechoslováci v Berlíně-Plötzensee	Z. Hazdra L. Vlček	listopad 2010 (Praha, Berlín)
3.	Vojenská odbojová skupina Žatec	V. Veber	jaro 2010 (Žatec)

IV. KONFERENCE A SEMINÁŘE

1. Zločiny komunistických režimů

Garanti: PhDr. Neela Winkelmanová, Ph.D., Mgr. Kateřina Volná

Spolupořadatel: Metropolitní univerzita

Místo: Praha, Senát Parlamentu České republiky

Termín: únor 2010

Obsahem mezinárodní konference bude mimo jiné informace o stavu zkoumání zločinů komunistického režimu v jednotlivých zemích střední a východní Evropy a připomenutí významu poznávání minulosti.

2. Třetí odboj

Garant: Doc. PhDr. Václav Veber, CSc.

Spolupořadatel: Metropolitní univerzita

Místo: Praha, Metropolitní univerzita

Termín: květen 2010

Jednodenní konference věnovaná 60. výročí popravy M. Horákové.

3. Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století

Garanti: Mgr. Zdeněk Hazdra (ÚSTR), Doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D., Doc. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D. (FF UK Praha)

Spolupořadatel: FF UK Praha

Místo: Praha, FF UK Praha

Termín: říjen 2010 (2–3 dny)

4. Film a dějiny, totalita a propaganda

Garant: Mgr. Petr Kopal

Místo: ÚSTR

Doba realizace: leden – prosinec 2010 (jedenkrát měsíčně)

Cyklos filmových seminářů, během něhož budou pravidelně prezentována díla českých dokumentaristů týkající se doby nesvobody a komunistické totalitní moci.

5. Dvacáté století v životě české a slovenské společnosti

Garant: PhDr. Jan Kalous

Místo: ÚSTR

Doba realizace: leden – prosinec 2010 (jedenkrát měsíčně)

Diskuse s pamětníky obou totalitních režimů.

6. Archiválie z provenience bezpečnostních složek

Garant: Mgr. Světlana Ptáčnicková (ABS)

Místo: ÚSTR

Doba realizace: 2010

Seminář věnovaný nakládání s archiváliemi po komunistických bezpečnostních složkách, využití svazkové agendy, problematice registrace svazků a interpretaci dokumentů. Výstupy ze semináře budou prezentovány na internetové stránce Ústavu a Archivu.

7. Třetí odboj

Garant: Doc. PhDr. Václav Veber, CSc.

Místo: ÚSTR

Doba realizace: leden – prosinec 2010 (jedenkrát měsíčně)

Pravidelné měsíční semináře k problematice třetího odboje.

PŘEHLED PŘEDNÁŠEK, SEMINÁŘŮ A KONFERENCÍ

	Název	Druh výstupu	Kompetent	Termín (místo)
1.	Zločiny komunistických režimů	mezinárodní konference	N. Winkelmanová K. Volná	únor 2010 (Praha)
2.	Třetí odboj	konference		květen 2010 (Praha)
3.	Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století	konference	Z. Hazdra	říjen 2010 (Praha, FF UK)
4.	Film a dějiny, totalita a propaganda	cyklus filmových seminářů	P. Kopal	1x měsíčně (Praha, ÚSTR)
5.	Životní osudy občanů z českých zemí ve 20. století	diskuse s pamětníky	J. Kalous	1x měsíčně (Praha, ÚSTR)

6.	Archiválie z provenience bezpečnostních složek	seminář	S. Ptáčnicková	2010 (Praha, ÚSTR)
7.	Třetí odboj	cyklus odborných přednášek	V. Veber	1x měsíčně (Praha, ÚSTR)

V. PUBLIKAČNÍ ČINNOST

1. Počet a druh publikací ÚSTR navržených k realizaci v roce 2010

Publikace	Druh publikace	Periodicita	Počet
Periodické	Paměť a dějiny	4 x	4
	Securitas Imperii	2 x	2
Neperiodické	Edice		2
	Monografie		2
	Katalogy výstav		1
	Sborníky		2
	Učebnice, příručky		1

2. Webová a multimediální prezentace

2.1. Pokračující webové projekty

2.1.1. Webová antologie ideologických textů

Garant: Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.

Doba realizace: 2010

V průběhu roku 2010 budou na webové stránky připojeny kapitoly uzavírající antologii do uceleného tvaru.

2.1.2 Paměť a dějiny na webu

Garant: Bc. Adam Hradilek

Doba realizace: 2010

2.1.3 Biografický slovník představitelů KSČ na webu

Garant: Mgr. Lukáš Cvrček

2.1.4 Biografický slovník funkcionářů MV

Garanti: PhDr. Jan Kalous, Mgr. Milan Bárta

2.1.5 Encyklopedický slovník III. odboje

Garant: Doc. PhDr. Václav Veber, CSc.

2.1.6 Český underground

Garant: Bc. František Stárek

2.1.7 Rezidentury I. správy SNB

Garant: Mgr. Martin Slávik

2.1.8 Dokumenty bezpečnostních složek k letům 1939, 1969 a 1989

Garant: Mgr. Peter Rendek

2.2. Nové webové projekty

2.2.1. Elektronická mapa totalitního bezpráví

Garant: Mgr. Vojtěch Ripka

Elektronické shrnutí komunistického bezpráví využije geografický rozměr výsledků práce oddělení dokumentace. V roce 2010 se prioritně zaměří na osoby zemřelé a popravené v důsledku vlády totalitního režimu.

2.2.2. Komentovaná bibliografie k dějinám III. odboje

Garant: Mgr. Marie Bočková

Do konce roku 2009 bylo připraveno cca 280 záznamů, druhá část v roce 2010 bude obsahovat dalších cca 500 záznamů.

2.2.3. Sešity pro mladou literaturu

Garant: PhDr. Rudolf Vévoda

Dokumenty Archivu bezpečnostních složek a Literárního archivu vztahující se k tomuto

časopisu.

2.2.4. Multimediální vzdělávací DVD *Kolektivizace*

Garant: Mgr. Jaroslav Pinkas

Vzdělávací DVD pokračující v sérii edice multimediálních pomůcek pro školy.

VI. MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

Ústav se od svého vzniku aktivně zapojuje do aktivit v zahraničí, aby dostal své úloze i v mezinárodním měřítku. V letech 2008 a 2009 došlo k podepsání základních dohod o spolupráci s partnerskými institucemi v Polsku, Německu, Maďarsku, Slovensku, Rumunsku, Ukrajině a USA, které umožní prohlubovat vzájemnou spolupráci, výměnné badatelské pobyty, sdílení zkušeností v rámci společných projektů a výměnu periodických i neperiodických publikací. V roce 2010 plánuje Ústav formalizovat navázanou spolupráci s partnerskými institucemi v Pobaltí a bývalé Jugoslávii.

Od ustavujícího workshopu v roce 2008 v Praze Ústav koordinuje pracovní skupinu pro Platformu evropské paměti a svědomí, do které jsou přizváni zástupci institucí a organizací zabývajících se vyrovnáním se s totalitní minulostí Evropy. Pracovní skupina čítá zástupce 18 evropských zemí. V rámci českého předsednictví Evropské unie v Evropském parlamentu v Bruselu Ústav organizoval v únoru 2009 veřejné slyšení s názvem „Svědomí Evropy a zločiny totalitního komunismu“. Účastníci slyšení podepsali požadavek vytvoření Platformy evropské paměti a svědomí s obrysem její hlavní činnosti a požadavek posílení stávajících finančních instrumentů na poli vyrovnávání se s minulostí.

V únoru 2010 připravuje Ústav spolu s partnery z pracovní skupiny pro Platformu evropské paměti a svědomí mezinárodní konferenci „Zločiny komunistických režimů“. Konference si klade za cíl sestavit přehled zločinů spáchaných za komunistické diktatury v jednotlivých státech střední a východní Evropy a zhodnotit je z hlediska mezinárodního práva. Konference se bude konat pod záštitou poslanců Evropského parlamentu a Parlamentního shromáždění Rady Evropy a ve spolupráci s nevládní organizací International Centre for Transitional Justice. V rámci konference plánuje Ústav spolu s několika partnerskými institucemi předložit návrh statutu Platformy Evropské paměti a svědomí. Součástí konference bude výstava, kterou připravil partnerský Ústav pro vyšetřování komunistických zločinů v Rumunsku.

Část 2 – Ekonomika, provoz a digitalizace

- I. ODBOR EKONOMIKY A PROVOZU**
- II. ODBOR INFORMATIKY A DIGITALIZACE**

I. ODBOR EKONOMIKY A PROVOZU

Odbor ekonomiky a provozu je výkonnou složkou Ústavu, jež své úkoly plní na základě platných legislativních norem a vnitřních předpisů.

Prioritou odboru ekonomiky a provozu je soustavné zajišťování finančních prostředků z jiných zdrojů, než je státní rozpočet, na činnosti vyplývající ze zákona č. 181/2007 Sb. Dále bude odbor ekonomiky a provozu sledovat možnosti participace na sdružených projektech s dalšími, podobně zaměřenými institucemi.

Další prioritou odboru ekonomiky a provozu bude snaha o navýšení rozpočtu kapitoly na rok 2011 a léta 2012–2013 v návrhu rozpočtu a střednědobého výhledu státního rozpočtu. Ústavem bude v podkladech pro přípravu návrhu státního rozpočtu na rok 2011 a střednědobého výhledu státního rozpočtu na roky 2012 a 2013 zažádáno MF ČR o navýšení rozpočtu Ústavu nad jeho rámec tak, aby plnil činnosti stanovené zákonem č. 181/2007 Sb.

Další prioritou odboru ekonomiky a provozu je participace s Archivem bezpečnostních složek na zajištění finančních prostředků nutných k pořízení vhodné budovy, do které budou dislokována pracoviště Archivu bezpečnostních složek, případně i Ústavu pro studium totalitních režimů.

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2010, které vyplývají z vyhlášky MF č. 16/2001 Sb., o způsobu, termínech a rozsahu údajů předkládaných pro hodnocení plnění státního rozpočtu, rozpočtů státních fondů a rozpočtů územních samosprávních celků, v platném znění, jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Pozn.
Transfery	čtvrtletně	finanční výkazy pro hodnocení plnění rozpočtu organizační složky státu a přehled rozpočtových opatření s komentářem	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF
Transfery	čtvrtletně	podklady k rozvaze organizační složky státu	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF
Transfery	ročně	podklady k finančnímu výkazu pro hodnocení plnění rozpočtu organizační složky státu	Do dvou dnů po odsouhlasení sumáře kapitoly MF

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2010, které vyplývají z vyhlášky MF č. 419/2001 Sb., o rozsahu, struktuře a termínech údajů předkládaných pro vypracování návrhu státního závěrečného účtu a o rozsahu a termínech sestavení návrhů závěrečných účtů kapitol státního rozpočtu, v platném znění, jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Způsob vyřízení
ISPROFIN	5. února	Vložení vstupních dat do ISPROFIN obsahující skutečné čerpání výdajů na financování akcí reprodukce majetku	Bude zaneseno do systému ISPROFIN
Sumáře účetních a finančních výkazů	1. února	Sumáře účetních a finančních výkazů za rok 2009 včetně komentáře a přílohy Fin 2-04 U + data v el. Podobě	Bude předáno MF
Sestava 504U	8. února	Plnění závazných ukazatelů státního rozpočtu	Bude předáno MF
Hodnotící zpráva včetně tabulkových příloh	20. února	Hodnotící zpráva o finančním hospodaření, koncept návrhu průvodní zprávy závěrečného účtu, tabulkové přílohy	Bude předáno MF
Návrh státního závěrečného účtu	15. března	Návrh státního závěrečného účtu	Bude předáno MF, NKÚ, ČSÚ
Návrh státního závěrečného účtu	Bude upřesněn	Obhajoba Návrhu státního závěrečného účtu	Obhájit před ústavně právním výborem PS PČR.

Další úkoly odboru ekonomiky a provozu v roce 2010 jsou:

Činnost	Termín	Obsah	Způsob vyřízení
Návrh rozpočtu na rok 2011 a střednědobý výhled na roky 2012 a 2013	31. července	Žádat o navýšení rozpočtových prostředků v maximální možné míře při dodržení platné legislativy. Ústavem bude v podkladech pro přípravu návrhu státního rozpočtu na rok 2011 a střednědobého výhledu státního rozpočtu požádáno MF ČR o navýšení rozpočtu Ústavu tak, aby plnil činnosti stanovené zákonem č. 181/2007 Sb.	Předložit na MF
„Kapitolní sešit“ (na rok 2011)	31. října	Postup prací na přípravě rozpočtu, návrh rozpočtu, výdaje na financování programu reprodukce majetku	Předložit na MF
„Kapitolní sešit“ (na rok 2011)	Bude upřesněn	Obhajoba „kapitolního sešitu“	Obhájit před finančním podvýborem PS PČR
„Kapitolní sešit“ (na rok 2011)	Bude upřesněn	Obhajoba „kapitolního sešitu“	Obhájit před ústavně právním výborem PS PČR

Celkový počet tabulkových míst odboru ekonomiky a provozu je stanoven pro rok 2010 na 21,5 včetně náměstka ředitele Ústavu pro ekonomiku, provoz a informatiku a jeho sekretariátu.

II. ODBOR INFORMATIKY A DIGITALIZACE

Odbor informatiky a digitalizace samostatně plní úkoly dané zákonem č. 181/2007 Sb., zejména převod archivních dokumentů do elektronické podoby (digitalizace) a zabezpečuje správu a rozvoj informačních systémů Ústavu i Archivu bezpečnostních složek.

Hlavní úkoly Odboru informatiky a digitalizace pro rok 2010 spočívají v realizaci jednotného konceptu informačních systémů Ústavu a Archivu bezpečnostních složek a zajištění jejich bezchybného, efektivního a bezpečného provozu. Především se jedná o administraci informačního systému v budově Siwiewcova, určeného pro plnění zákonných úkolů Ústavu i Archivu, a pokračování v technologickém budování elektronického archivu. Odbor informatiky a digitalizace dále podle potřeby poskytuje technické zajištění aktivit realizovaných ostatními odbory Ústavu, resp. Archivem (konference, publikace, výstavy, apod.).

Mezi důležité úkoly odboru bude v roce 2010 patřit již zmíněné pokračování projektu elektronického archivu, jehož spuštění a testovací fáze proběhla v druhé polovině roku 2009. Technické řešení a s tím spojené programování realizuje odbor částečně vlastními prostředky, jako i ve spolupráci s externími dodavateli. Finální rozhraní se buduje dle potřeb a požadavků archivářů. Výhledově na rok 2010 počítáme s dobudováním a rutinním provozem uvnitř intranetu. Dále se počítá s analýzou a začátkem realizace řešení pro on-line přístup z internetu. To vše se odvíjí od přidělených finančních prostředků a personálních kapacit.

V roce 2009 odbor převzal od externí firmy správu vybraných hardwarových prostředků a realizuje její administraci samostatně. Pracovníci oddělení správy a vývoje budují a spravují webové stránky Ústavu a Archivu. Pro tuto činnost je zapotřebí nadále pravidelně proškolovat zaměstnance k jednotlivým technologiím a administraci. Odborné školení vybraných zaměstnanců započalo v roce 2009.

Odbor bude nadále pokračovat ve zpracovávání datové základny převzaté od ministerstva vnitra, ministerstva obrany – vojenského zpravodajství a Úřadu pro zahraniční styky a informace, které Archiv bezpečnostních složek nezbytně potřebuje jak pro vyřizování úřední agendy Národního bezpečnostního úřadu, bezpečnostního odboru Ministerstva vnitra ČR, zpravodajských služeb, Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu a dalších útvarů Policie ČR či dalších subjektů, tak pro badatelské účely. Dále bude pokračovat v analýze a zpracovávání dalších kartoték do elektronické podoby (přepis kartotéky SEO VKR, přepis zbývajících archivních protokolů, zejména jednotlivých KS StB, zpracování evidence

kádrových rozkazů náčelníků správ a Ministra vnitra).

Průběžná validace databázových záznamů podle zachovaných evidenčních pomůcek a archivních dokumentů je nedílnou součástí úkolů oddělení rozvoje evidencí, s cílem dostat chybovost na co nejnižší možnou úroveň a umožnit účelnější, efektivnější a co nejúplnější vyhledávání v budovaných evidencích, archivních pomůčkách a materiálech. Oddělení při své činnosti úzce spolupracuje a komunikuje s oddělením správy a vývoje informatiky i s Archivem.

Dalším zákonným úkolem je zajištění realizace převodu dokumentů do elektronické podoby – faktické pokračování v projektu „Otevřená minulost“, zahájeného v roce 2007 v rámci Ministerstva vnitra ČR. Tento náročný projekt by měl být i nadále zabezpečován ve spolupráci s ministerstvem vnitra a dalšími subjekty. Jeho pokračování předpokládá čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. Integrovaný operační program pro období 2007–2013 počítá s financováním digitalizace vybraných datových zdrojů a tvorby nástrojů na zpřístupňování archiválií v rámci projektu „Otevřená minulost“.

Digitalizace v průběhu roku 2010 se bude nadále řídit vnitřními předpisy a bude realizována vlastními technickými prostředky, pořízenými v letech 2007 až 2009, případně za pomoci externího subjektu. V roce 2010 počítáme se zvýšenými náklady na údržbu a servis skenovacích linek a s částečnou obměnou technického vybavení.

Digitalizace archivních dokumentů nadále probíhá v režimech:

- digitalizace jednotlivých archivních jednotek podle priorit stanovených po vzájemné dohodě vedením Archivu bezpečnostních složek a Ústavu na základě individuálních požadavků badatelů, pro potřeby elektronického archivu a úřední činnosti Archivu bezpečnostních složek a k realizaci projektů webové prezentace Ústavu i Archivu bezpečnostních složek (soubory dokumentů k významným výročím, webové prezentace k plánovaným projektům Odboru zkoumání totalitních režimů apod.),
- digitalizace ucelených souborů dokumentů (evidenčních pomůcek, archivních fondů) podle dohody vedení Archivu bezpečnostních složek a Ústavu,
- digitalizace na základě dohod Ústavu a Archivu se zahraničními partnery (USHMM Washington, USA – bude pokračovat digitalizace archivního fondu 425 v rozsahu 467 archivních krabic, která započala v roce 2009).

Digitalizační pracoviště bude pro svou činnost využívat následující technické vybavení:

- čtyři skenery s automatickým podavačem předloh pro skenování dokumentů, u kterých nehrozí poškození přechodem přes podavač (kartotéky, nepoškozené dokumenty na kvalitním papíře apod.); kapacita jednoho přístroje je cca 1.500 až 2.000 stran denně při oboustranném skenování,
- knižní skenery (3 ks + jeden digitální fotoaparát se světelnou rampou) pro bezkontaktní skenování dokumentů, které vyžadují citlivé zacházení (poškozené dokumenty, průklepový papír apod.), kapacita těchto skenerů je asi 1.200 stran denně,
- výkonný skener mikrofiší s automatickým podavačem předloh a skener mikrofilmů. Dokumenty jsou digitalizovány v barvě a v odstínech šedi (mikrofiše) v rozsahu cca 26.000 stran denně.

Podle kapacity skenovacích pracovišť budou prioritně digitalizovány ty archivní dokumenty či fondy (soubory dokumentů), které nejvíce trpí úřední činností, resp. největším zájmem badatelů (jde i o ochranu archiválií I. kategorie). Prioritně budou digitalizovány i archiválie nezbytně potřebné pro badatelskou, vzdělávací, prezentační a ediční činnost Ústavu (např. fondy vztahující se k činnosti III. odboje, politické represi, působení Státní bezpečnosti v zahraničí apod.). Převádění mikrofiší i materiálů v originální papírové podobě do digitální podoby by v neposlední řadě mělo urychlit i odborné zpracování archivních fondů.

Mezi úkoly patří i technické řešení zálohování a archivování digitalizovaných dat mimo objekt Ústavu (v Archivu bezpečnostních složek) a pravidelná obměna a aktualizace hardwarových a softwarových prostředků. Výhledově na odboru rovněž počítáme s nasazením OCR technologie, která umožní vyhledávání a vytěžování archivních dokumentů podle tematiky atd.

Činnost	Termín	Obsah
webové projekty Odboru zkoumání totalitních režimů	1Q – 4Q 2010	zpracování dokumentů, audio a video souborů, programování a ladění stránek
elektronický archiv ECM	1Q – 4Q 2010	načtení dokumentů a participace na vkládání metadat do systému. programování a ladění softwaru a hardwaru, analýza a návrh realizace pro připojení z internetu
digitalizace a metadata	1Q – 4Q 2010	digitalizace ucelených fondů (mikrofiš, papír) dle schváleného plánu do ECM a vytvoření skupiny pro vkládání dat do ECM
správa a vývoj	1Q – 4Q 2009	systematické zabezpečování provozu informačních systémů, podpora a realizace softwarového vývoje pro lustrační pracoviště
konference a spolupráce na projektech	1Q – 4Q 2009	v rámci odborů ÚSTR realizace a participace na akcích pořádaných ÚSTR